

Overblik over forureningen på Harboøre Tange

Notat i forbindelse med politisk temamøde om Høfde 42 af 29. april 2016

Introduktion

Dette notat giver et kort overblik over de problemstillinger, der er med forurening på Harboøre Tange. Depotet ved Høfde 42, som nok er den mest kendte forurening på tangen, er blot en blandt flere markante forureninger. Harboøre Tange er en del af et Natura2000 område, der er omfattet af EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 39 og Ramsarområde nr. 5. Området omfatter i alt ca. 1.200 ha, hvoraf ca. 400 ha er inddæmmede brakvandsenge. Engene og lagunesøerne på Harboøre Tange udgør vigtige levesteder og ynglepladser for truede fuglearter såsom alm. ryle og brushane, klyde og hav- og dværgterne. Tangen huser desuden væsentlige træbestande af flere fuglearter samt en stor bestand af strandtudsen (*Bufa Calamita*), som er opført på Habitatsdirektivets bilag IV. Endvidere er området et rekreativt område, der anvendes af lokalbefolkningen, turister, jægere, ornitologer mv.

Administrativt har der hidtil i myndigheders forvaltningen af forurenede jord og grundvand været begrænset fokus på påvirkning af naturområder og overfladevand, da Jordforureningsloven før 2014 ikke entydigt har givet adgang til at foretage undersøgelser af punktkildeforureningers påvirkning af disse. Men i forbindelse med en ændring af Jordforureningsloven den 1. januar 2014 blev Regionernes indsatsområder i §6, stk. 1 udvidet til også at omfatte internationale naturbeskyttelsesområder og overfladevand.

I årene 2014-2018 skal regionerne identificere, hvilke punktkilde jordforureninger, der potentielt kan påvirke overfladevand og natur. På den baggrund traf Region Midtjylland i 2015 afgørelse om at både Rønland og den Gl. Fabriksgrund er i offentlig indsats pga. risikoen for overfladevand. I 2019 skal Staten og Danske Regioner forhandle om prioritering og finansiering af oprensningen af jordforureninger, der truer overfladevand. Selve indsatsen vil foregå i tredje vandplanperiode fra 2021-2027.

Figur 1: Oversigtskort over kendte forureninger på Harboøre Tange. Forureningerne har forskellig styrke og udstrækning.

Høfde 42

Forureningen ved Høfde 42 skete tilbage i 1950'erne og 60'erne i forbindelse med Cheminovas udledning af spildevand og deponering af fast affald i klitterne tæt på havet. Udledningen og deponeringerne foregik med myndighedernes tilladelse og staten har i en kortere periode også anvendt området til deponering af kemikalier. Forureningen består af mange forskellige stoffer, hvoraf organofosfat pesticider udgør størstedelen. Den samlede forureningsmasse vurderes til ca. 110 tons og hovedforureningskomponenten er insekticidet ethyl-parathion (ca. 70 tons), derudover findes der i depotet også en større mængde kviksølv (ca. 7 tons).

Der har gennem tiden været udført forskellige afværgetiltag, bl.a. er depotet delvist afgravet først i 1971, hvor der blev fjernet ca. 1.250 m³ forurenede sand og fast affald og senere i 1981 blev yderligere 1.200 m³ forurenede sand bortgravet og deponeret. Restforureningen blev dengang vurderet til ikke at udgøre en risiko, men i løbet af 00'erne blev det konstateret, at forureningen fra depotet stadig sivede ud i Vesterhavet, og forureningen blev derfor undersøgt nærmere. Undersøgelserne ledte frem til at forureningen i 2006 blev indkapslet med en spunsvæg med det formål at forhindre yderligere udsivning af kemikalier.

Efter indkapslingen besluttede Miljøstyrelsen og Ringkjøbing Amt, på baggrund af en teknologi-screeningsproces, at iværksætte forsøg med oprensningsmetoden *in situ* basisk hydrolyse. Forsøgene blev gennemført i perioden 2007-2014.

Region Midtjylland driver indkapslingen med tilhørende rensning af vand. Driftsomkostningerne beløber sig til 0,5-1 mio/år.

Politisk beslutning om Høfde 42

Afslutningen på forsøgene med oprensningsmetoder gav i 2014 anledning til at træffe en politisk beslutning i regionsrådet om hvorledes forureningen ved Høfde 42 skal håndteres i fremtiden. Regionsrådet besluttede, at oprensningen af depotet ved Høfde 42 skal ske ved en afgravningsløsning. Det blev også besluttet, at oprensningen (aftale om finansiering) skal afvente resultatet af den planlagte DUT-forhandling i 2019 mellem Staten og Danske Regioner om finansiering og prioritering af jordforureninger, der truer overfladevand.

Cheminovahullet

Forureningen i det såkaldte "Cheminovahul" er bl.a. sket i forbindelse ved forurening fra Høfde 42 depotet har bredt sig til engene (især ved højvande og stormhændelser), derudover har utætheder og brud på gamle spildevandsledninger bidraget til forureningen. Forureningens sammensætning ligner dermed det, der findes i Høfdedepotet.

I sensommeren 1982 konstaterede Fredningsstyrelsen, at vadefugle i området ved Cheminovahullet havde forhøjet indhold af kviksløv. Derfor besluttede Miljøstyrelsen i 1985, at Cheminovahullet skulle tildækkes med sand. I første omgang blev Cheminovahullet fyldt med rent sand og der blev etableret en ny sø til vadefuglene. Løsningen var imidlertid ikke god nok, da der i vinteren 86-87 blev konstateret nye søer på arealet. I 1989 blev der udført supplerende foranstaltninger i form af overfladenære dræn samt et afskærende dræn i diget. Drænvandet fra det afskærende dræn blev udledt til havet efter rensning med aktivkul.

I dag driver Region Midtjylland de overfladenære dræn, således at nedbør i området ikke giver anledning til, at der dannes vandhuller i området. Det opsamlede regnvand ledes til havet. Spunsvæggen omkring Høfde 42 sikrer, at der i dag ikke kan ske en spredning af forurening fra Høfde 42 til engene.

Knopper Enge

Områderne i Knopper Enge ejes og forvaltes af Naturstyrelsen. Driftens fokus er at sikre optimale forhold for de mange ynglende fugle og de truede arter i området. Natura2000 området har gennem mange år været påvirket af Cheminovas drift med fabriksgrundene mod øst og Høfdedepotet mod vest. Forureningstilstanden i Engområderne er blevet undersøgt ad flere omgange i 80'erne og 00'erne, hvor der bl.a. blev konstateret udbredt påvirkning med kviksløv i græs samt en række af kemikalier i grundvandet, som stammer fra Cheminovas produktion af pesticider.

For at kunne gennemføre den mest optimale forvaltningsplan for Natura2000 området i Knopper Enge er det nødvendigt at have detaljeret kendskab til forureningsudbredelsen og vurdere påvirkningen på natur og

overfladevand. Region Midtjylland udførte derfor, med finansiel støtte fra Miljøstyrelsen, i 2015-2016 en omfattende videregående forureningsundersøgelse i engene. Projektet skulle kortlægge forureningsituationen i Knopper Enge således, at der kan foretages en miljømæssig risikovurdering. Undersøgelserne inkluderede analyse af vegetation, jord, grundvand og overfladevand. Ved undersøgelsen blev der konstateret "nye" forurenede arealer (primært langs spildvandsledningen og vest for gl. fabriksgrund), som medfører at en række nye områder i engene kortlægges som forurenede. Undersøgelsesresultater forventes at blive publiceret i maj 2016.

Region Midtjylland har ikke for nuværende planlagt yderligere aktiviteter i engene.

Gl. Fabriksgrund

Cheminovas gamle fabriksgrund er massivt forurenede med de "gamle" produkter (organofosfat pesticider og kviksølv) og forurenings sammensætningen ligner dermed den, der findes i Høfdedepotet. På Gl. Fabriksgrund er der gennem tiden håndteret store mængder kviksølv og der er deponeret forskellige typer af affald.

Gl. Fabriksgrund blev undersøgt ad flere omgange i 80'erne, der blev i den forbindelse afgravede op til flere "hotspot" forureninger, men nogle af de kraftigste forureninger blev efterladt, da det ikke var muligt at finde en modtager til jorden. Siden 1980'erne har Cheminova (nu FMC) drevet en frivillig afværge, som skal forhindre at forurenede grundvand siver ud til Nissum Bredning og Knopper Enge. Afværgeren består i oppumpning og rensning af forurenede grundvand fra dræner og boringer på Gl. Fabriksgrund.

Region Midtjylland er miljømyndighed på Gl. Fabriksgrund. Spildevandsudledningen er dog reguleret i miljøgodkendelsen for selve fabrikken på Rønland, idet det oppumpede grundvand fra Gl. Fabriksgrund pumpes til Rønland, hvor det renses sammen med det oppumpede vand fra Rønland og spildevandet fra produktionen. Det rensede vand udledes samlet til Vesterhavet.

Cheminova laver en årlig afrapportering om driften af afværgeren. Med baggrund i afrapporteringen afholdes årlige møder mellem Region Midtjylland og Cheminova, hvor driften af afværgeren på Gl. Fabriksgrund drøftes. Region Midtjylland kommer med anbefalinger til dokumentation og drift af afværgeren.

Rønland (ny fabrik)

Rønland er Cheminovas nuværende fabriksgrund. Halvøen er massivt forurenede med både nyere og gammel forurening.

På Rønland sker etablering og drift af afværgeanlæggene i nogle områder på grundlag af påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 42. Det drejer sig om undergrunden øst for svovlgrupperne (1)(påbud meddelt 1982) og syd-området(2)

grundet dimethoat fra utæt kloak (påbud meddelt i 1986). Derudover driver Cheminova på frivillig basis afværgeforanstaltninger i "Produktionsområdet" (3) og Skorstens-(4) og Pirimiphosområdet(5).

Drift, opfølgning og kontrol af samtlige afværgeanlæg på Rønland blev i 1988 omfattet af virksomhedens § 38 godkendelse og videreført i virksomhedens reviderede miljøgodkendelse fra 2006.

Miljøstyrelsen fører tilsyn med både virksomheden, de påbudte og frivillige afværgetiltag.

Regionsrådet indskærpede i en skrivelse til Miljøstyrelsen i februar 2016, at Miljøstyrelsen skulle sikre at mulige påbudsmuligheder bliver anvendt. Derudover gav Regionsrådet udtryk for, at der bør ske en fuldstændig fjernelse af forureningen på Rønland.

Nyt projekt vedr. Rønland og Gl. fabriksgrund i 2016-2017

Region Midtjylland har, i samfinansiering med Miljøstyrelsen, igangsat et projekt som i løbet af 2016-2017 skal vurdere en evt. udsivning af forurening fra undergrunden på Rønland og Gl. Fabriksgrund til Nissum Bredning.

Projektets formål er at vurdere evt. forureningspåvirkningen fra Rønland og Gl. Fabriksgrund på vandkvaliteten i Nissum Bredning, og at fastlægge omfanget af en mulig fremtidig offentlig indsats. Der opsættes en grundvandsmodel, som beskriver den potentielle forureningsudstrømning fra de forurenede områder til Nissum Bredning. Modellen forventes at kunne bruges til at vurdere effekten og optimere driften af virksomhedens afværgeforanstaltninger. Til verificering af de modellerede vandstrømme mv. udtages vandprøver fra forskellige grundvandsmagasiner fra boreriger placeret i Nissum Bredning rundt om Rønland.

Arbejdet udføres i samarbejde med Miljøstyrelsen, Aarhus Universitet, Institut for Geoscience og Rambøll. Cheminova bidrager til projektet med kemiske analyser samt med modelarbejde.